

Homilie 18 oktober 2026 – Negenentwintigste zondag door het jaar

Jesaja 45:1, 4-6: De volken heb ik onderworpen aan Koreš, mijn Gezalfde

Mt. 22:15-22: Geef aan de keizer wat de keizer toekomt, en aan God wat aan God toekomt

Hans Hauben

Geachte Medegelovigen,

De lezingen van vandaag hebben met elkaar gemeen dat ze het elk over een keizer hebben: de eerste over Kyros II, de stichter en grootkoning van het Perzische Rijk, die leefde in de zesde eeuw v.C. (559-530 v.C.), de andere over Tiberius, die Romeins keizer was (14-37 n.C.) ten tijde van Jezus' optreden in Palestina. Terwijl Tiberius wat op afstand wordt gehouden, wordt 'Koreš', zoals Kyros in de Bijbel wordt genoemd, overladen met alle eer en glorie. Eigenlijk gaat het telkens om de relatie tussen het Joodse volk enerzijds, en de hoogste machthebber van de veelvolkerenstaat waar het op dat moment deel van uitmaakte anderzijds.

Einde 539 v.C. viel de immense stad Babylon zonder veel bloedvergieten in handen van Kyros. Dat betekende meteen het einde van een bijna honderd jaar durende heerschappij van de Babyloniërs over een groot deel van het Nabije Oosten (626-539 v.C.). In 587 hadden de Babyloniërs ook Jerusalem ingenomen, de Tempel verwoest en een grote groep Joden vanuit Judea naar Babylonië, het huidige Irak, gedeporteerd. Aan die toestand van onderwerping was nu een einde gekomen. Zowel in de Bijbel als bij een aantal Griekse geschiedschrijvers wordt Kyros voorgesteld als een modelvorst en geroemd om zijn rechtvaardig en humaan bestuur.

Dankzij zijn optreden kregen de Joodse ballingen, na een gedwongen verblijf in den vreemde, de mogelijkheid naar huis terug te keren. Een verplichting was het gelukkig niet, want velen hadden in het land van Euphraat en Tigris inmiddels hun draai gevonden. Honderden jaren lang zouden daar afstammelingen blijven wonen van de gedeporteerden van weleer. Hoe dan ook, aan de teruggekeerden gaf Kyros' opvolger Dareios de toelating de Tempel van Jerusalem weer op te bouwen, het symbool bij uitstek van de Joodse identiteit. Als (vermoedelijke) aanhangers van de godsdienst van Zarathustra (Zoroaster), die slechts één Oppergod erkende, voelden Kyros en

Dareios wellicht een zekere verwantschap met de Joden, wier enige God Jahweh zij gemakkelijk konden gelijkstellen met ‘hun’ Perzische Ahura Mazda.

Aldus kunnen we begrijpen waarom Kyros in het Oude Testament zo uitbundig wordt bejubeld. In de tekst die we beluisterden, wordt hij geprezen als een instrument in de hand van God. Hoewel hij Jahweh niet kende, zo staat er, had Deze hem persoonlijk opgeroepen om Israël te bevrijden en Gods heerschappij wijd en zijd bekend te maken. Daarbij is het U ongetwijfeld opgevallen dat Kyros wordt geprezen als niet minder dan ‘Gods Gezalfde’ (Jes. 45:1), m.a.w. als *Messias*, een titel die pakweg 550 jaar later aan die andere grote Bevrijder zou worden toegekend. Meteen zien we hoe de Joden zich de Messias voorstelden: in de eerste plaats als een militaire held en politieke bevrijder, en dat zou in Jezus’ tijd tot vele misverstanden leiden.

Het Bijbelboek dat op naam staat van de profeet Jesaja (8ste eeuw v.C.), bestaat in feite uit drie delen. De lezing van vandaag kwam uit het tweede deel, de zogenaamde ‘Deuterojesaja.’ Dat stuk is veel jonger dan de oorspronkelijke Jesaja uit het eerste deel en dateert van de late 6de eeuw v.C.: vandaar dat het verwijzingen kon bevatten naar Kyros.

Historisch onderzoek heeft uitgewezen dat het geïdealiseerde beeld dat in vele antieke én moderne geschriften van Kyros wordt opgehangen, sterk moet worden genuanceerd. Ook de auteurs van de Bijbel werden kennelijk het slachtoffer van hun eigen enthousiasme en misschien ook van de Perzische propaganda. Gemeten naar antieke maatstaven, was Kyros voorzeker een rechtvaardig vorst, maar van hem, op grond van bepaalde documenten, een antiek voorvechter van de mensenrechten maken, zoals de laatste Sjah van Iran deed en na hem zelfs de griezelige ayatolla’s, is er compleet over, wat niet wegneemt dat die stelling door velen – zelfs door de Verenigde Naties – klakkeloos werd overgenomen. Als katholieke christenen, die heel ons leven op zoek zijn naar waarheid en waarachtigheid, is het onze taak ook dergelijke balonnen te doorprikken.

Laten we nog even stilstaan bij wat *onze* Messias ons vandaag kan leren. Het incident dat daarnet in het Mattheüsevangelie (22:15-22) aan bod kwam, is algemeen bekend. Het komt in ongeveer dezelfde bewoordingen voor bij Marcus (12:13-17, de vroegste versie) en bij Lucas (20:20-26). Mede op grond van papyrusvondsten in het

Egyptische woestijnzand, is men het er heden over eens dat dit bericht tot de oudste lagen van de overlevering behoort en dat Jezus' uitspraak – *Geef aan de keizer wat de keizer toekomt en aan God wat aan God toekomt* – letterlijk zo uit Zijn mond is gekomen.

Volgens Marcus en Mattheüs was de aanleiding een confrontatie met farizeeën en Herodianen, die Jezus in de val probeerden te lokken met de vraag of het geoorloofd was aan de Romeinse overheid – de keizer – belasting te betalen.

Terwijl de nationalistische farizeeën duidelijk gekant waren tegen belastingen aan de Romeinen, waren de Herodianen, als aanhangers van de inheemse maar Romeinsgezinde dynastie, eerder pro. Hoe dan ook, bij een onomwonden positief antwoord van Jezus was het te verwachten dat de ene groep Hem zou brandmerken als verrader en collaborateur om Hem zo bij het volk in discrediet te brengen; bij een negatief antwoord, konden de anderen Hem dan weer bij de Romeinse overheid aanklagen als revolutionair en verzetsman. We weten hoe Jezus er zich handig wist uit te praten en meteen een richtlijn meegaf die vandaag, een zeventigtal generaties later, nog altijd meegaat.

Met een beetje soepelheid en openheid van geest kunnen Kerk en Staat, Godsdienst en Maatschappij daar alleen maar hun voordeel mee doen. Jammer genoeg zijn eigenschappen als soepelheid en openheid van geest vaak ver te zoeken.

In elk geval laat Jezus' reactie aan duidelijkheid niets te wensen over. Hij respecteerde de Staat voor wat hij was en zette nooit aan tot geweld, weerspanning of sabotage. Dat was de grote frustratie van militanten als Judas Iskariot en dat had de schrandere Pilatus onmiddellijk dóór toen Jezus vóór hem stond. De échte ommekeer die Jezus teweegbracht, was heel wat diepgaander en werkte op veel langere termijn dan revoluties ooit zouden hebben gekund.

Maar vergeten wij daarbij vooral ook niet dat Jezus eveneens onvoorwaardelijke trouw aan God eiste. Een alerte christen weet aan Wie hij voorrang dient te geven wanneer de belangen van de Staat en die van God met elkaar in botsing dreigen te komen. Denk aan de woorden van Petrus vóór het Sanhedrin: “Men moet God meer gehoorzamen dan de mensen” (*Hand. 5:29*).

God en de Keizer ...

Nooit hebben we dat alles zo scherp aangevoeld als vandaag. In de huidige maatschappijcrisis, een crisis op vele vlakken, is het onze taak voluit solidair te zijn met de maatschappij waarin we leven en diegenen te steunen die ons met kennis van zaken, een hoog moreel besef en een vaak onvoorstelbare inzet uit die crisis trachten te loodsen. Zo kunnen wij op onze beurt een kompas zijn voor allen die het Noorden zijn kwijtgeraakt. Ook voor hen moet het opnieuw duidelijk worden dat God zowel als de Keizer en de Keizer zowel als God, ten volle recht hebben op wat hun toekomt.

Hans.Hauben@kuleuven.be